

WORLD MUSIC

davor hrvoj

Tamara Obrovac

HD

*"Svaki čovjek sadrži u sebi cijelo čovječanstvo.
 Europljanin može doživjeti balijsku glazbu,
 Japanac glazbu iz Mozambika,
 Meksikanac indijsku glazbu.
 Ne može se reći koliko je čovjek otvoren
 prema titrajima što ih doživljava prvi put.
 Čovjeka može glazbena izvedba
 iz kakve druge kulture toliko potresti i usrećiti
 da mu se čini kao da je ponovno otkrio
 nešto što je dugo bilo prikriveno i zaboravljeno..."*
 Karlheinz Stockhausen

Gornje izrečenu misao glasovitog glazbenika Karlheinza Stockhausena prenio je u svojem "Pojmovnom vodiču kroz glazbu XX. stoljeća" (Muzički informativni centar KDZ/Matica Hrvatska, 1996.) muzikolog i glazbeni pedagog Nikša Gligo kao jednu od mogućih definicija za svjetsku glazbu ili *world music*. Kao što Gligo u nastavku pojašnjava, taj pojam posjeduje toliko nejasnih i maglovitih značenja, ali njegova popularnost ne dopušta ograničenja u njegovoj uporabi. Iako se prvenstveno referira na Stockhausena, ali i na neke glazbenike iz svijeta popularne glazbe, da danas, deset godina poslije piše o tom idiomu, Gligo bi toj temi zasigurno

mogao (i morao) posvetiti i više prostora, a nejasnoća bi vjerojatno bilo više, a magla bi bila još gušća. Naime, svjetska je globalizacija, pa tako i u glazbi, utjecala na brže upoznavanje s raznim svjetskim kulturama, što dovodi do neograničenih mogućnosti u susretu i spajanju raznih glazbenih jezika. Na trend svjetske glazbe možemo gledati s dva aspekta, oba s gledišta zapadnjačkog miljea: otkrivanja i promoviranja autentičnih obrazaca manje poznatih glazbenih kultura, te spajanja zapadnom svijetu poznatih glazbenih idioma s tom istom glazbom. Glazbeni hibridi nastaju iz različitih nakana, a termini koji označavaju pojedine stilove polako gube smisao jer se razni elementi ponekad toliko isprepliću da je često neku glazbu teško svrstati u samo jedan žanr. Miješa se staro s novim, akustično s elektronskim, a klasika, *jazz*, popularna i narodna glazba dodiruju se u svim kombinacijama. Tako nastaju podžanrovi koji rađaju svoje pod-pod-pod..., i sve teže ih je definirati.

Nakon trenda *world music* koji je obilježio početak dvadeset i prvog stoljeća javlja se trend negiranja žanrova, a posao izdavačkih kuća, prodavača i kritičara, koji su zbog ekonomskih interesa ili pokušaja pojašnjavanja pojmova oduvijek bili skloni svrstavanju glazbe u ladice, sve je teži. Uostalom, još je slavni Duke Ellington govorio da nije *jazzist*, a to je dokazivao zanimanjem za svjetsku glazbu i inkorporiranjem nekih njezinih elemenata u svoj glazbeni jezik koji je takvim intervencijama još

više dobivao na originalnosti. Na sličan su način razmišljali i radili brojni drugi poznati glazbenici raznih stilova, nerijetko kreirajući nove žanrove. Kako su nazivani stilovi ili njihovi ogranci, ovisilo je najviše o tome iz kojeg su glazbenog miljea dolazili njihovi utemeljitelji i prvi predstavnici.

Sa stanovišta popularne glazbe kao jedan od začetnika *world musica* redovito se spominje Peter Gabriel i njegovi radovi iz osamdesetih, iako je takvih pokušaja bilo i ranije, ali ipak ne sistematskih da bi mogli govoriti o zasebnom žanru. Kao i uvijek, javno je mišljene oblikovano glazbenim primjerima koji dolaze iz popularnijeg miljea. Tako većina danas *world music* poistovjećuje s klupskom ili glazbom novih popularnih trendova u spoju s afričkom, ali i glazbom drugih podneblja. Iako je nametnuto takvo mišljenje, na tom području djeluju sjajni, ali širem krugu manje poznati glazbenici koji svoje hibride proizvode križajući klasiku ili *jazz* s klasičnom ili narodnom glazbom iz svih krajeva svijeta. Karakterističan je primjer hibrida sjajna, ali upravo zbog toga što ju je bilo teško svrstati u neku od ladica ne toliko popularna skupina Oregon utemeljena početkom sedamdesetih godina prošloga stoljeća na osnovama glazbe koju su njezini članovi u ranijem razdoblju kreirali sa saksofonistom Paulom Winterom. Poslije svrstavanog u *new age*, još jedan od popularnih glazbenih hibrida, zagrebačka je publika Wintera upoznala na koncertu u Domu sportova. Glazbeno obrazovani, širokih interesa, istraživačkog duha i

skloni eksperimentiranju, članovi skupine Oregon, svi od reda multiinstrumentalisti: oboist, saksofonist, klarinetist i svirač roga Paul McCandless, gitarist, klavirist i svirač roga Ralph Towner, basist, violinist, klavirist, kornetist i flautist Glen Moore, te udaraljkaš, kongoist, klarinetist i svirač table, dulcitera i sitara Collin Walcott kreirali su jedinstven glazbeni jezik zasnovan na neograničenoj slobodi korištenja elemenata klasične glazbe, *jazza* i svjetske glazbe. Za njihov pristup, kao i nekih drugih sjajnih glazbenika poput Bobbyja McFerrina, Yusefa Lateefa, Stephana Micusa ili Marije Joao, bez obzira u kojem razdoblju djelovali, možemo reći da je izvan svih kategorija, ili pak zaseban stil koji možemo nazvati njihovim imenom. Za razliku od spomenutih umjetnika popularni Kronos Kvartet svoj *world music* donosi s posve drukčijeg ishodišta koje se prvenstveno referira na klasičnu glazbu. Dobar je primjer njihov album "Mugam Sayagi" na kojem izvode djela azerbejdžanske klaviristice Frankhize Ali-Zadeh koja im se pridružuje u nekim izvedbama. Uostalom nije li na sličnim osnovama svoju glazbu zamišljao i Bela Bartok?

Osim onih svima poznatih glazbenika, doprinos razvoju *world musica* dale su i neke specijalizirane europske, posebice njemačke izdavačke tvrtke, ponajprije zahvaljujući vizionarskom pristupu svojih producenata, primjerice Mathiasa Winkelmana (ENJA Records), Manfreda Eichera (ECM) ili Stephana Wintera (Winter & Winter).

Kod nas je tu glazba promovirao Mojmir Novaković '90-ih godina prošlog stoljeća i njega smatraju začetnikom hrvatskog *world musica*, ali, ponovno, to je pogled sa stanovišta popularne glazbe. U nastojanju da slijedimo trendove nešto kasnije pokrenuti su i neki festivali koji su dali doprinos popularizaciji takvih pristupa: Istra etnojazz festival, Ethnoambient Salona i drugi. Dok su tradicijske vrijednosti hrvatske glazbe još uvijek manje poznate široj svjetskoj javnosti (čitaj nedostupne, a razlog je naša poslovična nezainteresiranost da istražimo, realiziramo, promoviramo i u krajnjem slučaju prodamo vrijednosti za koje treba uložiti trud i napor), glazba regije Balkana je hit među suvremenim svjetskim glazbenicima koji su u njoj pronašli egzotiku, ritmiku i melodiku kao nadahnuće za svoje eksperimente. Odlično to razumiju naši glazbenici u dijaspori, primjerice Goran Kajfeš je tu zaljubljenost između *fusion* ili *acid jazz* i elemenata balkanske glazbe znao demonstrirati i kod nas u čemu mu je posebice pomogao otac, Davor Kajfeš svirajući harmoniku. Bosanskohercegovački klavirist Bojan Zulfikarpašić koji godinama živi i djeluje u Parizu je dobitnik European Jazz Prize, što je sinonim za najboljeg europskog *jazz* glazbenika godine. On svoj *jazzistički* jezik također obogaćuje elementima tradicijske glazbe s područja Balkana i kaže: *"Danas većina jazz glazbenika ima otvorene uši za nove zvukove i glazbu drugih kultura jer u tome nalaze novu kreativnu energiju za jazz*

improvizaciju. Primjerice, svirati 'odd' ili neparne ritmove dio je rječnika većine mladih glazbenika u zadnjih desetak godina. Za mene je vrh te tzv. balkanske glazbe nesumnjivo smješten u Bugarskoj gdje je miješanje raznih tradicionalnih glazbenih kultura dostiglo vrhunac u snazi i originalnosti. Međutim i pored tog nevjerojatno jakog glazbenog identiteta, do sada nisu u potpunosti uspjele fuzije s jazzom. Nije to laka rabota." Tamara Obrovac je svojim osebnim spojem *jazza* i istarske glazbene tradicije uspjela ostvariti zavidan međunarodni uspjeh koji ju je odveo i na značajnu američku turneju. Nakon dugogodišnjeg razvijanja vlastitog *fusion* zvuka, Elvis Stanić se također okrenuo svjetskoj glazbi injektirajući u svoj pristup sokove mediterana, južne amerike, srednje Europe i naravno *jazza* i *rocka*. Zahvaljujući sudjelovanjima na *jazz* festivalima u Italiji i skupina Black Coffee je stekla međunarodnu reputaciju, prvenstveno zbog osebnog spajanja *jazza* s dalmatinskim klapskim pjevanjem što ga ostvaruje u suradnji sa ženskom klapom Mendula. No, na tom polju već godinama samozatajno, ali predano djeluju svirač uda Dražen Franolić, te altsaksofonistica Vesna Gorše.

Mogli bi tako nabrajati brojne primjere glazbenih hibrida nastalih eksperimentiranjem - cijepljenjem raznorodnih mladica nastale nove sorte što pupaju svakim novim danom, a one neuspješne se ionako brzo sasuše. No, neka ta novija nastojanja ostanu temom za neku drugu prigodu.